

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

ИЗЛАЗЕ НЕДЕЉНО ЈЕДАНПУТ НА ТАБАКУ

ЦЕНА ЗА СРБИЈУ:

НА ГОДИНУ 6 дин.
НА ПОЛА ГОДИНЕ 3 "
ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ НА ГОДИНУ 9 дин.

УРЕДНИШТВО И АДМИНИСТРАЦИЈА

ЈЕ У ЗДАЊУ

ОПШТИНСКОГ СУДА

Цена је огласима 6 дин. нара од врсте.

Претплату ваља слаати упућеницом на општински суд а све кореспонденције на уредника.

РУКОПИСИ НЕ ВРАЉАЈУ СЕ.

Неплаћена писма не примају се.

СЛУЖБЕНИ ДЕО

РЕДОВНА СЕДНИЦА

ОДБОРА ОПШТИНЕ БЕОГРАДСКЕ

(по стенографским велешкима)

16. Маја 1887. године. у БЕОГРАДУ

Почетак у 6 час. по подне

Присутни:

Председник општине г. Светомир Никогајевић; члан суда г. Јанаћ М. Јанковић, одборници и заменици: г. г. Коста Петровић, Д. Ђ. Миловановић, Јован Дилбер, Ст. Добривојевић, Никола Ђорђевић, Васа Дучић, Др. М. Ђ. Вујић, М. Ђ. Клидис, Др. Марко Т. Леко, Марко Степановић, Илија Антоновић, Самуел Пијаде, Н. М. Боди, Младен А. Павловић, Павле Матић, Никола Д. Николић, Фердинанд Розелт. А. Ђ. Кумануди, Мил. Вељковић, М. Крстић, Јанаћ Константиновић, Јов. Д. Стефановић, Никола З. Поповић, Мих. Павловић.

Председник. Молим вас господо да почнемо.

Изволте чути протокол прошлог састанка. (Секретар чита).

Има ли ко шта да примети на протокол?

Марко Степановић. Кад је у прошлој седници било говора о оном закупнику Јаношевићу, ја сам питао г. председника да ми одговори, хоће ли се и даље држати у служби тај човек, па ми је одговорено, да је он отпуштен.

Председник. Молим вас од кога сте добили одговор да је отпуштен. Колико се сећам, ја то нисам вам казао, нити сам вам могао тако казати.

Но ово питање сад није на реду. Има те ли ви што на протокол да приметите.

Марко Степановић. Ја имам то да приметим, да се исправи протокол и да се каже је ли тај отпуштен, или није?

Васа Дучић. Ја имам да приметим то: да је одбор решио, да се лицитацијом набаве ствари за пожарну чету

Председник. Тако није решено, да се лицитацијом набаве, него да те ствари председник са једном стручном комисијом. оцени Нема сумње да ћу их ја морати набавити само ми је још не могуће наћи стручне људе за то који се у свему разуму.

Има ли ко још да примети на протокол? (Нема).

Питање: „је ли г. Јаношевић извршитељ“ сад долази на реду.

На исто имам да одговорим, да је Јаношевић и сад извршитељ.

Коста Петровић. Од кратког времена на овамо уведена је у одбору пракса да општински чиновници имају учешћа у одборским дебатама и саветовању.

По закону само одборници и чланови општин. суда имају права саветовања и решавања у седницама одборским; а нико више.

Ма да овај од скоро уведени обичај може бити од користи по одлуке одборске, ја ипак сматрам, да би требало у сваком поједином случају, кад се хоће да дозволи коме чиновнику општинском да учествује у дебати, тражити, одобрење одбора; и за то, молио бих председника да у будуће не буде по овоме овако, као што се почело.

Председник. Ви кажете од кратког времена, да је то уведено. Ја сам дуже време био одборник и знам — ако и г. Коста замишља општинског инжењера и лекара — да су увек ради објашњења у одбору позивани и давали објашњења, и одбор их је радо слушао.

Ако пак г. Коста не мисли на лекара и инжењера него на друге чиновнике општинске на пр. кметове, онда и за ово нема места јер они по самом закону могу учествовати (Г. Коста. Не мислим на друге).

Лекари и инжењери учествују само као стручњаци и мислим да су њихова објашњења само корисна, и да не би требало *против* тога ништа говорити.

Манојло Клидис. Пређе је говорио и г. секретар у општинској седници и објашњавао неке ствари.

Коста Петровић. Ја сам господо скоро осам година одборник и не знам да је био и један случај овакав как г. председник наводи. Ја бих молио г. председника да покаже тај случај, кад су они општински чиновници, којима закон није право учешћа дао, учествовали у саветовањима одборским, без одобрења одбора.

Ја знам да је у одбору овака пракса била. Ако је које лице, које није одборник, желело да има учешћа у дебатама одборским; онда се је том лицу давало то само по одлуци одбора. По овоме, и ја сам као председник комисије за школе у одборској седници у којој је био и г. председник као одборник, молио одбор: да се дозволи учешће у дебати члановима комисије, који нису одборници.

Ја сам тако сматрао ово питање, а при томе остajem и сада.

И ја делим мишљење г. председника, да може мњење општинских чиновника да буде од користи; али сам рад да не радимо противзаконо, јер закон каже, да само од-

борници имају право говора и решавања у одборским седницама.

Стеван Добровојевић. Господо, ово је врло важно питање, које је управно г. Марко Степановић на г. председника општине:

Оно је важно за то, што је тај Јаношевић учинио злоупотребу још пре два месеца.

Да се он прими у службу општинску за њ је јамчио г. Мијајло Крстић члан општинског суда и сад се он само с тога држи у службу, да би се наплатила штета коју је Јаношевић учинио општини.

Чудновата је ствар. Доказана је крађа, и он се опет држи у служби. Из овога излази то, да се може отпустити из службе онај, који не поара касу, а који поара да не може.

Председник Ја, господо, сад први пут чујем да је он поарао касу. Чудим се, да то одборници знаду и да ни један до сад то не изнесе председништву те да исти буде истерај из службе.

Он је био општински чиновник онда, кад сам ја за председника општине дошао и остао је и даље у служби с тога што ми то није познато било. За време моје од кад сам председник, ја сам обраћао пажњу на све радове општинских чиновника и код тога Јаношевића приметио сам једну малу погрешку и вазнио сам га за полу месечном платом.

Стеван Добровојевић Ја молим г. председника да ме извини, што сам се мало незгодним речима и опором изразио, али у ствари је тако и због тога нисам ја крив.

Марко Степановић. Ја сам имао само толико да кажем да не би био зато, да се у будуће држе људи, који су учинили злоупотребу, и то на ономе буџету кога су тако рећи похарали.

И ја сам се истина у овој ствари оштрије изражавао али нек ме извини г. председник. Мени је неправдо, да се такав човек држи у општинској служби, а нама опет да људи по вароши пребањују ово и оно.

Председник. Као што сам и мало час рекао, ја сам једну ствар приметио био и казнио га платом.

За ово ако је истина, немојте сумњати да ћу ствар извидити, и ако нађем да је крив отпустићу га.

Мијајло Павловић. Ја сам имао да приметим на оно што је казао г. Коста Петровић. Мени се чини да није оправдана замерка коју је учинио председништву односно инжињера и лекара. Они немају гласа ни у решавању ни у одлукама општинским, него само дају општини обавештења сваки по својој струци, кад је одборницима нејасно које питање одборници чувши њихово мишљење са већом пажњом и зрелије своје одлуке доносе.

Пошто оваково њихово обавештење није противно виједном закону, но чини корист општини, то држим да има места да то и даље чине, кад их председник у седницу позове.

Председник. Ја мислим да они то право имају по самом закону и то по члану 68 где се каже „да имају места у одбору“ а кад имају места имају и право. Они господо ни су ни досад решавали, него само давали обавештења по извесним стручним предметима.

Др. Мијајло Вујић. Ја не разумем за што је оволика осетљивост у овоме питању. Као што је напомену и г. Мијајло Павловић, ми од тога само имамо користи а никакве штете и пр. у питању трамваја кад нам један стручњак да своје мишљење, ми доиста отуда имамо користи, па зашто да га не чујемо. Ја се доиста чудим осетљивости г. Косте Петровића, који се боји, што ова лица овде присуствују и обавештења дају. Миђутим и ја констатујем, да је био овде скоро један секретар, који се толико мешао у одборске послове да је незван неким одборницима чинио примедбе и исправке па се онда нико није нашао да устане и да протестује.

Коста Петровић, Мене господо није никаква претерана осетљивост покренула да учиним сво питање. Мене је покренула једино та мисао, што сматрам да по закону чиновници општински, сем чланова општ. суда, немају права дебатовати у одборским седницама. Дакле што сам рад да се радња у одбору креће строго у границама закона.

Г. Председник је поменуо члан 68 општин. закона, желећи тим оправдати овај уведени обичај. Но тај закон прописује г. вори о сасвим другом питању; низако се пак не може овде применити.

Мене дакле, као што поменух, креће једино то, што сматрам да радимо против закона кад се без наше воље дозвољава извесним општинским чиновницима учешће у дебатама одборским.

И сам сам, господо, казао, да то њихово учешће може бити од користи општини и ради тога и сам ћу то тражити у извесним приликама; али и тада као и сад тражићу да то одбор предходно одобри. Јер, ако дозволимо да лекар и инжињер општински могу без дозволе одбора имати учешћа у општинском одбору; онда по тој логици то се може распрострајети и на остале општинске служитеље.

Закон је казао јасно, који има право говора у одбору. Ја сам тражио, да општински чиновници који по закону имају право учешћа у одбору не говоре без дозволе одбора у седницама одборским. Ја сам то тражио и на основу закона, а не са какве осетљивости; другим речма: вршим дужност и право које ми закон даје.

Што се тиче примедбе коју извесна господа напоменуше као да је се бивши секретар улетао у дебате одборске, имам да кажем: да мени то није познато, а можда је тако било. Али ја то нисам приметио; а да сам приметио, ја би чинио тако исто, као што сам сад учинио.

Председник. Ја господо налазим по закону да имам права и дужност да доводим лекара и инжињера у одборске седнице и да они имају права давати свој саветујући глас. По чл. 68 они имају право да се налазе у одбору, а кад имају право да се налазе имају право и да говоре. Ја тако разумем, а ви ако мислите другаче онда изволте наћи други закон, који противно овоме говори.

Никола Ђорђевић. Ако г. Коста Петровић држи, да лекар и инжињери општински немају право гласа у решавању онда се слажем с њим; а ако држи, да немају право давати обавештења одбору, које се од њих по њиховој стручној спреми тражи, онда се ја не слажем с њим.

Коста Петровић. Ја тражим ово, да ниједан општински чиновник без одобрења одбора, нема права учествовати у саветовању.

Никола Ђорђевић. Ја напротив мислим да они могу учествовати у дебати и без одобрења одбора и то у стручним питањима.

Др. Мих. Вујић. О праву гласа општинских чиновника у одлукама одборским, не може ни бити говора. Они то право по закону имају.

Друго је питање које г. Коста овде износи, а то је да општински чиновници могу без одобрења учествовати у седницама одборским и ја мислим и да могу и да је њихово присуство корисно и то наравно са правом говора у питањима њихове струке.

Коста Петровић. Не у седницама, него да нема учешћа у саветовању.

Ево у вечерњој седници ја ћу н. пр. предложити да г. Чађевић може учествовати у саветовању питања о варошкој жељезници, која ће бити вечерас предмет одборског саветовања.

Марко Степановић. У седницама одборским има право присуствовати сваки српски грађанин, али нема право да говори или да решава.

И чиновници општински, који по стручности својој долазе у одборске седнице, имају права да објашњавају али немају право на решење и гласање.

Председник. Дакле ствар је у овоме ако сам добро разумео. Г. Коста не одриче да је корисно ако и ови учествују у саветовању одборским, али г. Коста тражи да председник не може дати одобрење за ово учешће него да то најпре одобри одбор.

Ја сам господо прочитао закон и разумео сам да ја као председник имам то право и непримам тај предлог па већу да га ставим ни на дискусију.

Ко мисли противно нека се обрати на надлежну власт.

Коста Петровић. Ја сам уредио оно, што сам сматрао да треба да урадим. А тако ћу и даље радити. Нема места упуству на надлежну власт.

Председник. Молим господо о свршеној ствари немате реч

Сад господо долази на ред питање о трамвају.

По решењу одборском од 8. овог месеца, ја сам наредио те је штампан уговор и извештај. Ствар сам донео пред вас, уверен да ће те ви тој ствари поклонити озбиљну пажњу. Уверен да не ћете изгубити из вида, да је концесија дата Плавшићу одбором одобрена а и г. министром привреде; да нећете изгубити из вида и то да ми по једној тачки, коју смо дали концесионару и коју ја не би раније ни у сву примио, — има још само 6. дана да дамо одговора, усвајамо ли овај уговор или не, а после рока од онога дана кад се одбору општинском поднесе план да се за 14 дана мора решити усвајамо ли или не и ако не решимо, онда, да се сматра да је пут усвојен.

Да би наша дебата била уредна и да би се господа сећала онога, што је одбор концесионару дао, ја ћу молићу господо да вам прочитам услове, који су одобрени.

Изволте г. деловођа читати те услове. (Деловођа чита по прочитању:

Та је комисија господо одобрена од одбора и у комисији су били М. Маџковић, Свет. Зорић, Влада Марковић

На основу мишљења те комисије изабрана је друга једна комисија која ће направити уговор и сад ће се тај

уговор овде још једном прочитати. (Чује се: Није нужно. Сваки је читао штампан уговор).

Манојло Клидис. У начелу се мора усвојити по што је примљен. (Чује се: То је друга ствар).

Председник. Ја мислим господо, да је овде најглавније питање сад о томе, слаже ли се са уговором са концесијом и после је су ли оне тачке које у концесији ни су биле одобрене такве да их одбор усвојити може? О тим тачкама и може бити дебате и ја ограничујући тако терен дебата мислим, да смо у тешком положају што тај концесионар није овде, и друго што нам је време врло кратко остало до решења.

Ја сам господо, ту ствар затекао на столу председничком кад сам за председника дошао. И ја право да вам кажем, нисам сматрао, да је то тако велика потреба, што ћемо имати трамвај Али кад сам нашао ствар у току сматрао сам за дужност да ју продужим.

Од решења нашег сад зависи хоће ли се усвојити или неће? и друго: хоће ли се у овом уговору моћи што изменити или неће. Само треба знати да за 6. дана морамо бити на чисто.

Молим да се о свему поменутом добро размислите и да решите онако, како ће у интересу општине бити.

Никола Ђорђевић. Ја мислим да треба да читамо тачку по тачку, и да видимо је ли уговор на основу датих концесија или има што више у њему.

Председник. Да прочитамо ако хоћете најпре извештај комисије. (Чује се: Није нужно).

Јован Дилбер. Ја нисам чуо стаји ли у концесији да он тражи вожење и спаса. (Чује се: Нема).

Председник. Изволте дакле чути тачку по тачку.

Деловођа чита члан I. који гласи:

Чл. I.

На основу решења одбора општине вароши Београда од 16. Октобра 1886. год. АБр. 1713. а по овом уговору даје општина вар. Београда Д. В. Клајну и конзорцији из Осека концесију за грађење и експлоатацију парног трамваја на шесет (60) година, рачунајући од дана кад се овај уговор надлежно потпише,

Председник. Има реч г. Коста Петровић.

Коста Петровић. Господо, у члану 28 овога уговора условљено је, да ће овај уговор важити тек онда, кад га влада одобри.

Ја мислим, да би требало овај члан изменити овако да после речи „60. година“ дође ово рачунајући од дана кад овај уговор потписан обема странама, влада одобри (члан 28).

Стеван Добровојевић. Она реч у тој тачки „надлежно“ мислим да обвезује обе уговарајуће стране. Али, да би било јасније, може се учинити ова исправка.

Председник. Усваја ли се ова прва тачка са овом изменом предложеном од г. Косте? (Усваја).

Деловођа чита чл. II. који гласи

„Ово предузеће носиће фирму „Београдска варошка жељезница“, коју ће концесионар водити и протоколирати код Београдског трговачког суда.

Мијајло Крстић. Ја би само то приметио, да је боље да се реч „Београдска жељезница“, замени са речи: београдски трамвај, или ма како другачије.

Молим господу, да о овој ствари размисли.

Стеван Добровојевић. О томе је било доста речи у комисији па је ваљено, да је овај израз најбољи.

Председник. Усваја ли се овај члан као што је? (Усваја).
Деловођа: чита члан III-ћи.

„Концесионар је обвезан да сагради парни трамвај (варошку жељезницу) по најбољим системама локомотива које ће се ложити коксом и које морају бити снабдеване са конденаторима“.

Коста Петровић. Ја мислим да израз „по најбољим системама локомотива“ треба објаснити, или сходнијим изразом заменити. Мени се чини, да би боље било, да се систем локомотиве још сад одреди, или, ако то не може да буде, онда треба да се одреди суд који ће казати, који је систем најбољи.

Ми смо раније усвојили Раванов систем. За што се од тога одступило, не знам.

Стеван Добровојевић. Ја сам чинио примедбе ту баш као што је то учинио и г. Коста; али стручњаци су казали, да је тако најбоље да се каже, и с тога молио бих да г. Чађевић то објасни.

Стеван Чађевић. По што је Београд теренски тако положен те има разне скокове улица, а Рованов систем условљава блажије испод 5 од сто скокова, то ће предузимач већином са Ровановим системом да вози онде гди су скокови испод 5 од сто. Тамо гди постоје око 5 од сто већи скокови, ту мора да употреби тешке локомотиве. Тако исто и оном линијом поред савске сбале због већих терета. Због овога је ова стилизација у уговору врло zgodна. Овде ће бити управо три системе локомотива. Рованов систем, то је парна машина која се управо увлачи у вагон која носи путнике, ложи се коксом нема дима и она не може да вуче са 5 процента. Од богословије до ђумрука мораће употребити тешку локомотиву.

Ето за што је у уговору казано тако округло. А сем тога локомотиве се и саме по себи мењају и, као што је данас најбољи систем Рованов, тако сутра може бити најбољи неки нови систем, и према овакој стилизацији општина би се користила најбољим системом.

Никола Ђорђевић. Молим да се прочитају услови.

Коста Петровић. Ево како је (чита) То је концесија и баш у њој стоји тај Раванов систем.

За што се од овога одступило не знам. Но кад, се одступило од тога, онда би требало оставити општини право, да она каже, који је систем локомотиве најбољи.

Милан Павловић. Ја мислим да је ово довољно објаснио г. Чађевић, да се према положају Београда не може само један система локомотиве употребити, него ће се употребити, три системо. И ово баш што смо ставили у уговору, да се употреби најбоља система то је добит за општину јер општина после године дана може тражити најбољи систем, а иначе би се досека ограничила на један.

Г. Коста Петровић. Онда да овоме чл. III-ћем додамо ово: „Избор системе локомотивне одређује и утврђује општински одбор (одобравање)“

Г. Председник. Усвајали се и овај трећи члан са овим додатком? (Усваја)

Деловођа чита члан IV-ти који гласи:

„Концесионар је обвезан да горе означени парни трамвај сагради и експлоатише о свом трошку“.

Г. Председник. Усвајали се овај члан? (Усваја)

Деловођа Н. Јовановић чита чл. V-ти гласи;

„Све за грађење тамваја и његове принадлежности потребно земљиште даје општина концесионару бесплатно које ће му одма а најдаље за месец дана дужна бити дати. Но земљиште потребно за копање земље зарад насипање пруге одређиваће сама општина, али тазо да исто буде што могуће ближе трамвајској линији“.

Г. К. Петровић. Ове речи господо „његове принадлежности“ сувише су растегљиве.

Водећи рачуна, овоме и чл. 15 концесије, у коме је чл. казано: да ће се уговором између концесионара и општина детаљније одредити односи између уговарајућих страна, — Крећући се дакле у границама дате концесије држим да би требало цео овај члан објаснити.

По мом мишљењу требало би овај члан овако заменити. (Чита).

„Потребно земљиште за пругу трамваја, као и у земљиште за подизање зграда искључно потребних за експлоатацију трамваја, даје општина концесионару бесплатно. На коме се месецу и колико земљишта општинског концесионару, ради ове цели дају, то одређује општински одбор и са том одредбом и одлуком одбора концесионар се мора задовољити. Исто тако одбор општински одређује и земљиште за копање земље за рад насипање пруге, И једно и друго од показаних земљишта и за зграде и насипање пруге биће што је могуће ближе трамвајској линији. Земљиште за линију и грађевине у овом члану казане, општина је дужна дати концесионару за месец дана кад се концесионар као потпуно спреман за грађење трамваја, односно потребних трамвају припадајућих зграда обрати општинском суду.“

Г. Председник. Усваја ли одбор по предлогу г. Костином овај члан? (Усваја) Онда ћемо молити г. Косту да нам дозволи да можемо измењени члан преписати.

Деловођа чита чл. VI-ти који гласи:

„Општина се обвезује да изради код владе концесионарима увоз сталног и покретног материјала слободан од ђумричине и осталих узгредних такса; исто тако, радиће код краљевске владе на томе да се ослободи од непосредног пореза, а општина га ослобођава од општинских приреза“.

Г. Манојло Клидић. Код тога члана треба у место речи „исто тако“ казати „осим тога.“

Г. Никола Ђорђевић. Да ли ми нећемо па себе натоварити какву обвезу тиме, што кажемо да се обвезујемо да порадимо да се ослободи плаћања пореза ђумричине итд. Ја би желео да се каже још ово: али општина за све то ће јамчи.

Г. Коста Петровић. Хоће ли влада ослободити концесионара од плаћања такса и осталог што се у члану VI овог уговора излаже, то је условно као што је условљен одобрењем владиним и цео овај уговор. Ако влада одобри уговор онда га је ослободила од ђумричине и приреза. (Одобравање.)

Г. Председник. Усвајали одбор овај члан шести с

додатком у место речи „исто тако“ да дођу речи „осим тога“? (Усваја)

Деловођа чита даље

Б.

Нарочити услови

Члан I.

„Варошка жељезница обухвата ове линије и то :

Линију од паробродске станице савском улицом поред савских магацина уз дрварска стоваришта на новом путу до жељезничке станице и одсвуд кроз споменичку до Енглезовца на спајање са линијом теразијском.

Г Председник. Усвајали се ова прва тачка? (Усваја)
Деловођа чита:

2. Од Енглезовца Краљ Милановом улицом преко позоришног трга и Васином улицом на велику пијацу а одавде поред реалке и Калимегдана Богојављенском улицом на Сава-кашију и Савском улицом до везе са линијом под 1. назначеном.“

Г. Председник. Ја би имао да приметим. Цела ова тачка такође налази се у концесији. Но ја сам дознао да се не би радо гледало да линија та прелази кроз краља Милана улицу и да пролази поред двора. Но то и вије потребно и могло би отићи другом линијом али на несрећу није овде тај концесионар. Обраћао сам се на његовог адвоката а он ми је одговорио, да нема никаква овлашћења.

Г. Никола Ђорђевић. Ја мислим да оставимо ову тачку као што је, а влада, ако хоће она ће чинити своје примедбе: (одобравање)

Г. Председник. Дакле усвајали се ова тачка да овако остане? (Усваја)

Деловођа чита:

3) Својна линија од Краљ Миланове улице преко марвене пијаце кроз фашекцијску улицу до тркалишта по новом друму до ново гробља.

Г. Председник. Усваја ли се? (Усваја се).

Деловођа чита:

4) Топчидерска линија: од раскрснице споменичке и вез Милош ве улице, овом улицом и топчидерским друмом у Топчидер,

Г. Председник. Усвајали се и ова тачка? (Усваја се)
Деловођа чита:

5.) Од гостионице „Српског Краља“ градским путем обухватајући у округу градско земљиште до Душанове улице а за тим кроз Душанову улицу поред велике болнице на палилулски трг и одовуд ратарском улицом до тркалишта.

Г. К. Петровић. Овде је комисија учинила примедбу Ево пита она важе: (Чита) „Од гостионице Српског Краља“ т. ј. од тачке 2978.9 да иде линија по алеји и то да алеја буде оса колосека трамвајскога. Скретање да буде од бр. 31. па до ћешка гостионице код српске круне као што је у ситуацијоном плану жутом бојом означено. Одавде да иде линија све по жутом бојом означеној траси до 3281-43 од које да се иста положи у луку са полупречником од 35 900 m. — Ова измена која је у плану жутом бојом означена, учињена је с тога што би се грађењем трамваја по плавој линији калимегдан без нужде

искварио а по црвеној линији местимице улице сувише стеснила, а местимице због потребно окрепљавања због пада искварила“

Дакле мислим да треба да усвојимо ово мишење комисије, и да ова линија иде овако као што је комисија означила. (Усваја се тако, разуме се).

Г. Председник. Дакле јесте ли сви за то господо да ова линија иде онуда куда је комисија рекла (Јесмо)
Изволте чути даље.

Деловођа чита.

6) Обална линија. Ова линија одваја се од оне под тач. 1. у европској улици па иде савском обалом кроз паробродску станицу и поред соларе до града.

Г. Председник. Извештај комисије о овој линији каже ово: (Чита)

У концесији која је предузимачу дата, нема нигде говора о преносу робе, нити се из ове види да му је то право дато; међутим концесионар намерава да сагради и линију дуж савске обале за пренос робе. Ова линија положена је као локомотивна жељезница а не као трамвајска. С тога што просеца дрваре са полупречником од 150 m. за тај случај ако им општина ову линију за пренос робе одобри, ми смо у плану жутом бојом учртали трасу куда би ту трамвајску линију требало сировести како се не би морале дрваре просецати.

У случају, ако би се и обалска линија одобрила, имао би се код тачке 270 (тач. 6 7) начинити мост од 4⁰⁰ m. чисте ширине како би се осигурала комуникација до савске обале.

Г. Коста Петровић. Господо, ово је нова линија у којој нема никаква помена у концесији. Међу тим, ова линија по мом мишљењу може да буде на сметњи и ђумруку и појединим становницима кад утоварају или исто варају своју робу. У осталом кад имамо савску линију, ова нам обалска линија изгледа више као луксузна. За то кад ћемо осталим линијама трамваја лишити кочијаше рабације зараде коју имају превлачећи еспапе, не треба поред тога да овом линијом будемо на сметњи и од штете појединим нашим становницима и ђумруку. Ову линију дакле треба избрисати из уговора.

Г. Н. Ђорђевић. Ја нисам мишљења да ова обалска линија уђе у овај уговор, но не из тих разлога које је навео г. Петровић као да нам је она непотребна и луксузна. Не, ова не само није луксузна и непотребна него нам је управо најпотребнија линија, на коју и сам предузимач највише рачуна; па баш зато што нам је најпотребнија о њој се можемо за себно и да погађамо са предузимачем. Ова линија не само да неће бити на каквој сметњи него ће напротив донети велике користи и вароши, и промету, и трговини нашој итд. Дакле, подвоз од станице жељезничке до савске кошта тако много да јако отежава нашу извозну трговину воденим путем који је јевтинији и удеснији за многе наше производе. Општина би дакле учинила једну велику услугу трговини извозу нашем кад би ову линију саградила. То је веома важна линија али ипак поред свега тога ја нисам за то да се овим уговором она прими, а то с тога, што за њу није дата концесија и кад нисмо дали концесију за њу

не треба ни да стоји у овом уговору него се можемо засебно погађати.

Г. Ст. Тађовић. Дозволите господо ради објашњења да кажем само ово: предузимач г. Клајн изразио се јасно и више пута, да они имају на уму да са овим трамвајем вуку и робу а не само особе. Они на то много полажу, јер ту им је највећи приход и на томе у главном они оснивају и зидају трамвај у Београду. Но ако му ову линију не би одобрили онда треба да изостане и она тачка којом се предузимач ослобођава општинског приреза, јер би тиме општина имала да осети прилично штете. Али о овој ствари треба предузимача свакојако саслушати. Линија ова тече паралелно са савском линијом и предузимач има намеру да њоме вози еспапе....

Г. Н. Ђорђевић. Какве је намере имао предузимач то је друга ствар. Главно је да он није добио концесију за ту линију, и да ми не треба да одступимо од концесије ни за длаку.

Г. Милан А. Павловић. Ја бих хтео да проговорим неколико речи као члан комисије за склапање овога уговора. Ове обалске линије заиста нема у концесији. Али господо још прва комисија која је била одређена да испита могу ли се примити услови ове концесије, и која је за тим примила целу ствар као по све корисну, још она вајкала се и питала се да ли да се трамвајска линија пропусти савском улицом, за то, што је она доста теспа а саобраћај ће због преноса еспапа бити у њој врло жив. С тога смо нашли да би добро било да предузимач проведе трамвај поред савске обале; али онда нисмо такве услове ставили зато што као што знате поред Саве немамо утврђене обале. Међутим сад је предузимач сам предложио да ради линију поред Саве осим оне у савској улици. Ми смо нашли да је доста корисно за нас па смо усвојили тај предлог. Што се тиче питања да ли је ова линија корисна и потребна, мислим да о томе неће бити међу нама спора и да ћемо се сви сложити у томе да нам је заиста савска линија потребна и корисна, јер цело ово предузеће, премање трамваја у начелу учињено је у цели тој да се подигне и олакша саобраћај. Према томе ако хоћемо да олакшамо саобраћај, ако хоћемо да гледамо на трговину нашу и њене животне интересе, онда треба да примимо и ову линију. Овде се износи то да концесионар има намеру да преноси робу и заиста, ова линија је само у тој намери и понуђена и ја би се само радовао кад би се заиста та линија што пре подигла. Наравно ми дајући ову концесију и одобравајући ову линију, не можемо предузимачу ништа друго дати него оно што као општина можемо и имамо права у рејону вароши нам да дозволимо. Да ли ће концесионар наш добити од владе и од наше државне железнице везу, то је друго питање. Али кад би га ми овом концесијом за грађење те пруге обвезали, онда би он морао да ради код владе да постигне све што му треба. — Само ћу још ово да напоменем: ова пруга била би нам од врло велике користи. За то је врло важан разлог и овај што многи наши продавци кад дођу с робом до железничке станице морају да иду и даље хоће неће железницом, ма да би им било много корисније и лакше да иду водом. Зашто? Зато што не може да превуче своју робу од жељ. ста-

нице до паробродске, без великог трошка. Због тога то тово сви наши производи земаљски иду на страну тим скупљим путем — железницом. О овоме смо ми одавно уверени и ја се сећам да смо једног дана ишли код владе и молили да она ту спојну пругу између железничке и паробродске станице сазида, али наравно онда се то није могло да изрази него ипак влада је показала вољу и расположење да би радо ту пругу видела.

Г. М. Крстић. Господо ја сам и у првој седници кад се о овој ствари повела реч казао о истој своје мњење. Ова пруга која је пројектирала дуж савске обале од једне до друге станице, заиста је врло важна не само по београдски него по цео земаљски саобраћај и промет. Она би везивала водени пут са железницом. Но господо да ми то дозволимо немамо власти. То апсолутно није општинеко нити општина може дати дозволу за то грађење. С тога сам ја мњења да се из овог уговора са свим избрише ова тачка шеста. Ако општина буде хтела имати ту концесију, она се мора обратити влади и од ње тражи одобрење. Ништа на ову ствар не може утицати да ли је општина дала свог одобрења за грађење ове линије ако га влада не би одобрила. Општина поимајући, потребу и важност те пруге може само изјавити жељу да је влада што скорије одобри и подигне — а ништа више.

Г. М. Вујић. Господо, ја потпуно делим мишљење г. Милана Павловића и комисије, која је предложила да се ова линија дуж обале савске прими. Но мене поглавито руководи разлог најјачи што га је већ навео сам г. Никола Ђорђевић а то је што је и он констатовао не могућност извоза наших производа путем воденим као јевтинијим и удеснијим, за то, што наш трговац колико плати подвоза на своју робу од Јагодине (н. пр.) до железничке станице овде у Београду толико мора да плати за претоваривање и пренос робе, од ове станице па до савске обале. То је тако јак разлог који говори у корист наше извозне трговине да би с места требало да се усвоји ово што се предлаже. Што је напоменуо г. Крстић, да је ово право државе хоће ли или неће дозволити везу станице са савском обалом ја мислим да то не треба ни најмање да нас помете да ми ову ствар као корисну и потребну не усвојимо од наше стране; а разуме се све што ми овде усвојимо, ако не одобри влада неће ни вредити. Кад нам се нуди да се подигне ова пруга и да се веже железница са обалом савском, и кад сви знамо да је то заиста права потреба и корист не само Београда но и цело земље, зашто не би то тражили. Влада после нека одобра или не одобри. То је њено. Ми тако исто имамо потребу да имамо домаћу пијацу за наше производе у земљи па је немамо, имамо потребу да подигнемо стоваришта у земљи па немамо а камо срећа кад би наша општина и у овим подухвезима могла узети иницијативу, те да не очекујемо све од владе.

Господо ко год зна у каквим је невољним приликама наша извозна трговина не може бити противан овоме. Ми као општина престоницка треба да олакшамо извоз наших производа. Треба да дамо сваку могућност и сваку олакшицу да роба наша на јевтинији начин оде из земље и тако донесе већу корист и произвођачу и продавцу. Ако влада има шта против тога да каже — она ће рећи

она ће ставити своје veto и ми нећемо против тога ни моћи ништа да чинимо.

Г. М. Степановић. Ја само имам да приметим то: ако би се дала концесионару ова линија дуж Саве, онда хоће ли он бити дужан да утврди савску обалу и подигне кеј?

Г. Мил. Павловић. Господо, нема сумње добро је разложио г. Милан Павловић и потпомогао га г. М. Вујић, да је у интересу земаљске трговине и саме вароши да се та линија одобри. Вели г. Крстић да влада има да каже хоће ли то одобрити или неће. Ја знам да је од владе тражено да у интересу земаљске трговине пружи један крак од жељезничке станице да се веже са савском обалом. А у интересу је вароши зато, да роба овим путем пролази, јер ми видимо да сваки дан се гомилају на нас разни издатци. Треба да подигнемо ово, треба оно. Новаца немамо. Трговину земаљску треба да привлачимо к нама да лакше наше терете носимо. Што се вели да ће предузимач имати велику хасну превозачи ову робу. То је одиста да ће имати, и за то она тачка где се говори о ослобођавању предузимача од општинских приреза, требало би да се удеси тако, да предузимач плаћа ако не баш сав прирез а оно бар половину јер извесно је да ће имати користи превлачењем робе. Кад би влада збиља мислила да сама веже жељезничку станицу са савском обалом у најскоријем времену, онда би могли да одбацимо овај предлог; али кад знамо да то влада не може да постигне онда ако би она оборила ово, а ја држим да не сме одбацити јер би ишла и против интереса земаљске трговине и против интереса вароши Београда — али ипак ако би нас онда одбила, ми би бар од своје стране испунили своју дужност и не би били одговорни. Ми треба да покажемо господо увек па и у овој прилици да водимо рачуна о олакшању наше извозне трговине и приходима вароши Београда. У то име ја и гласам за овај предлог као што је учињен.

Г. Ник. Ђорђевић. Ако се усвоји ова тачка онда се ми не можемо с њима засебно погађати односно приреза. С тога сам ја ипак мишљења да се ова тачка изостави. Он ту линију нужно треба, и моје је убеђење да он због ње неће можда цео уговор приметити. И баш зато, што он на ту линију полаже не треба му је дати бадава. По уговору општина се обвезује да му да земљиште за ту линију. Она га нема. Нећемо ли онда погрешити и због тога. Дакле за то што те линије нема у концесији, комисија није могла ни да је уноси у уговор. Зато, што ми тамо где ће се ова линија дизати немамо довољно слободна земљишта треба да размислимо више о овој ствари. Зато би ја и молио да се о овој ствари више и не говори него да се ова тачка сада напусти и избрише из уговора.

Г. М. Крстић. Сва господа која су после мене и пре мене говорила ударају на то како је ова линија врло важна. И ја сам казао господо да је та линија од огромне важности како по престоницу — Београд, тако и за земаљски промет. Али баш за то што је то тако важно питање и што је то свеза воденог пута са жељезницом, баш за то то не може бити у власти општине да о томе решава. Зато налазим да и не може да буде речи о овој

ствари овде у општини. То је оно што сам хтео да кажем ради објашњења г. Вујићу и другима, с којима се односно саме важности ове пруге потпуно слажем. Само не припада та веза општини и она је не сме давати ни обрицати. То је противно државном интересу, јер држава има права да о томе питању решава а нико други. То је просто државни, царски друм.

Г. М. Клидис. Ја не само да нисам противан томе да ова тачка остане, него би баш желео да остане и то с тога што би то било од врло велике користи за трговину. Ми видимо да се суседна варош, Земун, подиже и ако ми не би ово усвојили, возови наших производа земаљских са разних страна из унутрашњости ишли би право у Земун и тамо се стоваривали и даље проносили водом као јевтинијим путем. А зашто ми то да дозволимо? С тога је ово преко нужно да усвојимо, јер то је у корист самом Београду и целој земљи.

Г. М. Вујић. Сав разлог г. Крстића своди се на то што је то државно право и ми не можемо да говоримо о томе. Но ја разумем тако да ће ова цела ствар у крајњој линији зависити од одобрења владе. Али кад смо сви сагласни у томе да је ово корисна ствар и шта више да је ствар преко потребна за нашу домаћу привреду и целу нашу трговину, онда наша је дужност да ми учинимо од своје стране све што можемо, да ми као општина решимо да се та пруга подигне. Најзад, ако хоћете можемо и изречно овде казати да ће то вредети ако влада пристане и одобри — премда се то и по себи разуме. Говорити о томе колико је корисно по нашу извозну трговину ако се ова веза оствари — држим да је излишно, само ћу напоменути то да би на овај начин, ако би ову везу остварили, свакојаким имали више изгледа да ћемо пре доћи и стоваришта у околини ове пруге. Наш економски интерес налаже нам да ову везу наше жељезнице са јевтинијим воденим саобраћајем на Сави и Дунаву добијемо. — Што рече г. Ђорђевић да за сад задржимо ту тачку да би се могли доцније са предузимачем о њој погађати — ја за неколико хиљада динара што би општина Београдска добила од предузимача за ову повластицу никада не би жртвовао стотине хиљада и хиљаде које данас цела земља губи са неударности пута и скупог подвоза за своју извозну трговину.

Г. Ст. Добривојевић. Господо ја мислим да је ово питање већ довољно испрљено, јер су многа г.г. одборници већ говорили. Сви који су говорили ови су тврдили најјаче да је ова пруга корисна за земаљски извоз. Али има нешто чега се боје. У том правцу и ја ћу да кажем нешто што ће ићи на то да не смемо одобрити ову пругу. Ми овде кажемо да смо дужни да дамо предузимачу земљиште за трамвај, а међу тим туд где ће та линија ићи ми немамо земљишта. Тамо има приватних својина. Предузимач доћи ће па рећи измичите ове куће одавде, дајте ми земљиште, и ми ћемо морати да му одговоримо. Због тога ја мислим да не смемо ову тачку примити. Други разлог за то, који је опет навео и г. Ђорђевић тај је што је ова линија заиста врло важна и за концесионара. Кад је та линија тако важна а пре није предложена нити у концесију ушла, ја држим да бја ми њу сасвим лако

могли сад изоставити па после да се погађамо с њиме. Ми можемо то свршити и после месец или два дана.

Што се тиче онога разлога г. Крстићевог да треба влада то да дозволи, то је казао и г. Вујић да од владе за ово не морамо тражити нарочитог одобрења, јер влада ће имати о целом овом уговору да каже одобрава ли га или не одобрава и шта одобрава а шта не одобрава.

Г. М. А. Павловић. Господо, што се тиче земљишта ја би имао да кажем да смо са комисијом и концесионаром прошли поред савске обале и комисија је кад је ово радила имала у виду земљиште које можемо уступити концесионару. Због тога је нарочито и стављено како ће он да изради тај посао. Комисија му је одобрила да диже ту пругу на оном земљишту које тамо постоји, а утврђење обале то је његова ствар и он ће имати то да изврши и да подигне неке сводове ради утврђења пута. Па и то је господо једна важна околност: што ће обалу утврдити, — да ову ствар прихватимо. Дакле ми смо имали у виду земљиште и оно које тамо имамо то му и дајемо. — С тога сасвим отпада и бојазан да ће мо ми морати одговарати за земљиште. У осталом то ће инжињери, који су на овој ствари радили боље објаснити.

Дали ће се пак овим остварити оно што хоћемо, т. ј. да се веже паробродска станица са жељезничком станицом то је господо још у питању за то наравно што све ово има и влада да одобрим. Али господо као што сви признајемо интерес је општине савршено тај да ову линију имамо па с тога треба и да је примемо. То треба ми да учинимо и за то, што остављати све влади, значи одрицати се и оне иницијативе што је ми као општина треба да имамо, водећи озбиљна рачуна о интересима и напредку саме општине. Кад општина да свој глас за овакво једно предузеће, то је већ један корак напред за београдску и за целу земаљску трговину учињен. За нас је ово зајиста важна ствар. Али по мом бар мишљењу не стоји то да је ово врло важна ствар и за самог предузимача што ће овом линијом да вози робу. Јер, њему неће ништа сметати да вози робу и савском улицом. Једина је добит ако одобримо ову линију обалу онда ће савска бити комотнија, јер ће њом возити само лица и пртљаге. Дакле он има иначе пругу којом ће да вози робу и кад он то одпочне немојте мислити да га после можемо уцењивати. Не. Он ће да вози савском улицом, (Чује се; да се гласа)

Г. Мих. Павловић. Поред свих разлога који су досад изнети да је ова пруга потребна, и ја понављам још једном зајиста је потребна и не налазим баш никако да ће се државни интереси кршити, јер под државом разумем српску државу српски народ. Зато што би српска државна жељезница дошла до обале савске, ја не налазим да би био окрњен ма и најмање српски државни интерес, него би се напротив српски државни интерес помогао, српска трговина јаче развила, и свима нама веће користи било. С тога ја и не мислим да би овде српска влада имала разлога да стане на пут овом остварењу.

Добро је казао г. Милан Павловић, и ово је добит за општину што ће нам се утврдити савска обала. Само би још нарочито у уговор требало ставити да он подиже обалу дуж целе линије о свом трошку; да сам спре-

ми све што му треба; да сам набави земљиште у колико га на том месту општина нема и т. д. па да ову ствар оберучке прихватимо.

Г. М. Крстић. Ја молим само за једно објашњење...

Г. К. Петровић. Ја потпуно делим озбиљност разлога г. Н. Ђорђевића и сасвим се слажем са мишљу г. Двбривојевића, да је примање ове обалне личије по општини опасно, јер тамо немамо земљишта. И по томе на основу овога двога ја бих замолио г. Милана Павловића, г. Вујића, г. Мијаила Павловића и г. Клидиса да они у интересу општине одустану од својих назора по овој ствари и да тако сачувају општину од парнице са предузимачем због земљишта које му не можемо дати. Не треба се заустављати и обзирати ни на то што је важност овога уговора условљена одобрењем владе; не треба предпостављати да влада неће уговор одобрити, ако за обалу линију нема довољно земљишта. Јер: ма да је уговором казано да ће он вредети од дана кад га влада одобрим, опет то нас не заштићава од парнице. Влада може наћи разлога и уговор одобрити; али општина неће моћи да изврши са своје стране уговор и примљену обвезу; и онда је ту парница. Зато треба да се избрише ова тачка из уговора.

Г. М. Крстић. Ја ћу само две речи да кажем. Све што је навео г. Мих. Павловић као да предузимач подигне обалу, да набави земљиште и т. д. Све то кад би он тражио опет треба да се има у виду то да је он шпекулант, и шпекулант као сваки шпекулант гледа у првом реду своју корист. И ја опет кажем да је и државни и општински интерес да се та веза начини; али пошто је то државни друм, а не општински, опет о томе има да да реч сама држава, која ће при том имати да изнесе све своје комбинације, о тарифи, о манипулацији и т. д. Ми можемо и решити да усвајамо ову везу али у колико сам ја жељезничар, опет понављам да то неће вредети, и да општина никако није у власти да ма што решава о томе царском друму.

Г. Ст. Чађевић. Молим вас да у цели обавештења и ја кажем још неколико речи. Нико ваљда не може спорити, нити ће спорити, па и мени није намера да спорим важност ове обалне линије. Али овде је најглавније то, куда ће да утиче добитак од те линије ако се она прими. О томе треба размислити: или ће да вајди држава, или општина или сам предузимач? Ако се њему дозволи да он превлачи робу онда сам ја за то да се овде дода још један члан којим ће се условити да и општина има вајду. Ја знам, а мене ће у томе помоћи и г. Крстић, да све жељезнице поглавито рачувају на пренос робе и ту је њина главна добит за то у тој добити треба и општина да учествује. Ако би се у принципу усвоило да предузимач може и робу превлачити онда бих молио да прочитам једну тачку коју сам иштилизовао за тај случај, на који би начин могла општина имати удела у добити.

Г. Мих. Павловић. Ја би имао само две три речи да још кажем. Пошто ова линија не стоји у конвенцији те нисмо обвезани да му је уступимо, и пошто смо сви сагласни у томе да вам је ова потребна како за извоз тако и за општинску корист ја држим да треба сад да је одо-

бримо, но да би избегли сваку бојазан од парнице и т. д. да изречно условимо да он има ту линију сам да сагради и насути, а земљишта у колико има, а у колико нема нека га сам створи.

Г. М. Кледис. За ово што рече г. Михаило и ја сам потпуно и то треба да се стави у уговор да је предузимач дужан набавити земљиште у колико му недостаје.

Г. Ст. Добривојевић. Мало пре сам изнео бојазан да може доћи до одговорности због тога што немамо довољно земљишта. Но није само то но има још једна ствар, а та је: што поред обале има приватне својине. Они људи који тамо имају куће неће трпети туда жељезницу. Оће рећи ја хоћу да гледам у воду, нећу да ми овуда живиши и шипташ (Чује се: Па то ће бити по улицама)

Г. Председник. Господо, мислим да је довољно говорено. (Довољно).

Ја ћу сад ставити ствар на гласање.

Ко је за то да се ова тачка о обалској линији по предлогу комисије усвоји, нека каже ако је против нека каже против. (Настаје гласање)

Гласало је против предлога 20 одборника а за предлог само 7. Према томе ова ће се тачка изоставити из уговора.

Сад да идемо даље.

Г. Деловођа. Н. С. Јовановић чита:

Чл. II

„Концесионар је обвезан да све линије које су под 1. до 4. и 6 у I. чл. нарочитих услова наведене, сагради и у саобраћај преда најдаље за две године дана, од дана кад се овај уговор потпише; а ону под тачком 5. наведену за годину дана пошто се изврши нивелација и калдрмисање или шосирање дотичних улица на ширину од 4,0 метра.“

Г. Ст. Добрицјевић. Ова улица под 5. то је она на Дорћолу — Душанова и она се неће калдрмисати још за дуго. С тога би ову реч „калдрмисање“ требало избацили па да се каже: од кад се изврши нивелација и регулација. —

Г. В. Дучић. Ја не знам из ког је разлога комисија тражила да се улица нивелише и калдрмисе па онда тек да је предузимач дужан да диже трамвај. То неће онај крај скоро дочекати...

Г. Ст. Чађевић. Овде би требало рашчистити то питање шта значи регулација, ако се усвоји оно што предлаже г. Добривојевић. Јер ако то значи док се цела улица не регулише — онда ће дуго да се чека на трамвај. За то ваља ту реч „регулација“ избрисати и оставити се само, да општина буде дужна да у свом правцу којим ће тећи трамвај покалдрмисе или шосира улицу на 4 метра ширине као што је даље то и комисија рекла.

Г. Милаш А. Павловић. Ради објасњења овога члана имам да потврдим оно што је г. Чађевић казао. Ми знамо како Душанова улица данас постоји; и ако се појми важност трамваја као саобраћајног средства, онда је врло потребно и упутно да овај члан остане овако као што је. Међу тим, што се тиче обвеза концесионара за калдрму, он је обвезан да одржава и поправља само калдрму у околеску трамвајском. Дакле ако хоћемо да Душанова улица која се извесно неће моћи ускоро сва калдрмисати,

што скорије постане што живља, онда ће бити најбогдије и најподесније да се прими ова редакција по којој се калдрмисање или шосирање (насипање) има да изврши само на четири метра. Душанова је улица као што знамо врло широка а и дугачка, те стога се и не надамо да ће ускоро моћи да се сва калдрмисе.

Г. Председник. Дакле можемо ли усвојити овако као што је од стране комисије предложен овај члан? (Усваја се)

Г. М. Крстић. Само овде се нигде не каже кад је предузимач дужан да стпочне рад.

Г. Ст. Добрицјевић. Има има и то.

Г. В. Дучић. Ја сам противан овоме да му општина калдрмисе по 4. метра — и молим да се то запише.

Г. Председник. Господо, свакојако је већ доцне и мораћемо прекинути ову седницу па да наставимо у понедељак.

Само још нешто да свршимо.

Комесар управе вар. Београда, који је одређен да прегледа касу општинску, усмено ми је саопштио, да је потребно да се одреди једно лице које ће привремено примати приходе општинске и остали новац који долази, по што је општинаска каса затворена. И сам држим, да је то потребно и да треба одредити једнога од општинских чланова. (Чује се: одредите сами)

Ја мислим да одредим г. Тому Поповића (Прима се).

Сад само још неколико уверења да дамо.

Деловођа. чита; акта о уверења после којих одбор изјављује: да су

Јаков Дамњановић владањ: доброг и стања доброг, Аћим Угљешевећ непознат, Недељко Вуловић владања доброг а стања сиротног, Ђорђе Симић непознат, Марко Марко „Страгарац“ непознат, Мијајло Гајић владања доброг а стања сиротног, Петар Цвејић непознат, Анта и Петар браћа Алексићи владања доброг стања средњег Никола Алексић син Петра Алексећа непознат.

Саставак је закључен у 8 и по часова по подне.

ОПШТИНСКИ ПОСЛОВИ

Извештај председника — општинскоме одбору
за 1886-ту годину.

(Наставак)

Кад срзвнимо број пожара са бројем зграда у Београду, види се да пожарна чета има прилично посла и да нам је не само њено одржање него и унапређивање врло потребно. Чим сам се био упустио у оцену пожарних „реквизита“, уверио сам се да команда не располаже ни већином најужнијих потреба за рад чете. То са оскудицом воде чини, да нам пожарна чета није у стању указивати данас ни половину оних услуга, које би нам указивала при срегнијим околностима које су од предсуднога значаја по њезин рад. Међу тим с погледом на велики број лако запаљивих кућа и на другу околност, да код нас није још подпуно уведено држати само у најмањој мери запаљиве артикле по продавницама — у Београду пожарна чета има нарочити, јер већи значај.

Рачунаћи да за водоводима нећемо још дуго чекати сматрао сам за дужност да вам скренем пажњу и на по-

жарну чету, како би за данас учинili бар оно што је могуће. Али о набавци читавог списка по требних справа, за које је команда с пуно права изјавила да су „најнужније“ и је могло бити ни речи, јер смо се бојали да ли ћемо с погледом, на целокупан буџет и прекорачења по појединим позицијама моћи одржати балансе у приходима и расходима. Та бојазан учинила је те смо на крају прошле рачунске године нашли 1000 динара уштеде на пожарним справама, а како смо за ову годину буџетом предвидели 5000 динара на набавку пожарних справа моћи ћемо сада приступити набавци онога што је најпотребније.

У месецу Августу догодио се је један веред међу пожарницима коме сам морао стати одма на пут. Руководећи се гледиштем да је пожарној чети преко потребна најстрожија дисциплина, нисам могао дозволити да кривци остану и даље у служби, кад сам се наређеним ислеђењем уверио да је неред изазван безузрочно и по свима знацима тежњом неколицине млађих да заузму места старијих другова потпомогнути интриганским упливом са стране. Иначе могу да се похвалим да су се пожарници у свима пословима показивали вредни и издржљиви чега ради предложио сам вам те сте им новим буџетом плату малко повећали. Нарочито могу да поменем командира Хранисављевића, коме смо поред редовне дужности давали и друге а као сталну и руковање са надзором над свима колима и свом стоком општинском.

Комисију коју сте по други пут изабрали да проучи како би се могло извести преурђење пожарне чете и постигла хармонија између наше и добровољне сазивао сам два пут али се није састала. Међу тим ја сам већ по одавно предузео нужне кораке да на други начин организујемо пожарну варошку чету. У том случају имали би са мање жртава много већу пожарну чету, а онда би и данашњи чланови добровољне дружине били ослобођени једне истине хумане али и напорне ако не и са опасношћу живота скопчаве службе друштвене. Нека ми је допуштено за данас прећутати тај пут и начин, што остварење не зависи само од наше воље и материјалне моћи општине, а да поменем да сам говорио са неколицином г.г. одборника и нашао њихово одобравање.

Упоредо са преуређењем пожарне чете, мораћемо да се побринемо да данашњу скоро никакву сигнализацију заменимо удеснијом: а и са мотрилницом нећемо моћи остати на здању велике школе дуго још, јер је измештање њено већ поодавно тражено. Да је којом срећом при грађењу пожарне куће вођена већа цифра, општина би данас и за дуга времена имала не само удесну зграду за стан пожарника са просторијама за штале и депо него уједно и „кулу мотрилницу“

Да пређемо сада послове одборских састанака и закључака на њима.

Као што сам напоменуо, једна од првих брига у почетку прошлогодишњег рада била нам је: како да исплатимо „топографско снимање и нивелисање вароши“ и израду свих поручених пројеката за велике санитарске послове канализацију, водове и осветлење? Предузимач првог и највећег посла, са појединим партијама послова био је на

време готов и још мало требало је те да исплату затражи судским путем.

Истина ванредне и ратне прилике само су узрок што се са исплатом није на време свршило. Али нам је с тога нужније било да предузимача без оклевања измиримо, кад је он по уговору према општини одржао своју обавезу Овога ради, ви сте на састанку 23 Марта већали којим изворима кад је трошарина пала, да се послужимо на сте одлучили да сазовемо збор и изиштем одобрење за:

а.) привремено задужење код једног од краљ. новчаних завода до суме од 176.000 динара; и

б.) да се тај зајам исплати из прурега који да се са 8^о повећ од дана одобрења и за две године.

Први збор имаћасмо 30-ог марта, али не дође довољан број гласача, те за то сазвасмо и други збор 30-ог априла, који нам је предлоге усвојио. Одмах после овога тражили смо највише одобрење и добили га (претпис г. м. ф. АБр. 1786 86) а за тим сте 8 маја решили да г. г. Манојло Клидис и Др. М. Вујић регулишу општински зајам код управног одбора привилеговане банке, па ако она пристане да кредитира општину до 176.000 динара, (са почасним отплаћивањем), онда да менице у име општине потписују г. г. председник општине и по један одборник наизменично од г. г. Др. М. Вујића Ђ. Милићевића и М. Клидиса. На случај да управни одбор привилеговане банке не пристане на то, онда да се задужење са истим потписима учини код кредитног завода са утврђеним интересом код њега 8^о у злату. Народна је банка одобрила зајам, те смо тако одмах код ње учинили позајмицу. Данас имамо дуга код банке 30.000дин.

Ресто одобреног дуга употребићемо на исплату пројеката кад великим, санитарским пословима приступимо; међутим ви сте на састанцима 1-ог јула и 11-ог новембра одлучили да одкуп поручених пројеката, одгодимо за доцније.

*

У мају поверили смо нарочитој комисији да проучи: којом би линијом ваљало поставити грађевинске границе вароши, како би се једном могло стати на пут подизању кућа на читаве километре од вароши а тиме положио основ за могућност да се Београд, раштркан готово преко сваке мере, почне једном да попуњава. Комисија је поделила мишљења. Већина је предложила да се *селиште* (више ен лезовца) и један део палилуле, оцени од варошког рејона и остану као предграђа, а мањина је противна била томе и хтела да се све што је наgraђено у времену када није било забрањено градити куле где се хоће — да се све призна у варош, али даље ширење спречи до потребе, кад се таква у будућности покаже. Ви сте усвојили гледиште већине — нема сумње — из основане побуде: да би се права варош могла што пре подићи и да би се санитарске реформе могле извести лакше и брже (види оба мишљења у извешћу комисије 27-ми бр. оп. Новина 86-те). Спровели смо закључак одборски г. г. министрума унутрашњих дела и грађевина с молбом, да се предложене границе утврде; али нам је г. министар уну-

трашњих дела повратио предлог да предложимо другу линију, не слажући се са поменутом, па ћемо тако морати у једној од идућих седница задржати се и на томе поново.

*

Законом о чувању пољског имања (од 22-ог апр. 1885. год). остављено је општинском одбору да прописује казне за штете, које се по закону казне. Њих је требало одмах прописати али се то сигурно било превидело, те смо тако ми у прошлој години утврдили ове казне:

в.) код стрмних жита и ливада за погажеви један кв. метар — — — — — 0:15.

б.) код винограда за један упропашћен чокот 0:20.

в.) код баште кв. метар — — — — — 0:20.

г.) код воћњака, пашњака и браника од кв. метра 0:10.

Сем тога решили сте да општина држи тројицу чувара пољског имања, једног коњаника и два пешака и одредили сте првоме 80 а другима по 60 дин. месечне плате. Како по закону чувари морају полагати заклетве и носити оружје, пазили смо при њиховом постављању. Али пошто су дотадања двојица (пољака) већ имали услове, који се по закону траже, то смо само једног — коњаника — узели новог. Свој тројици набавили смо прописано оружје из убојног арсенала и униформисали смо их на најпростији начин. И ако општинској каси не пада скоро никакав приход од казни, ипак ћемо морати узети у службу још једног чувара, јер су пољски иступи тако чести да тројица досадањих не доспевају на све стране. Међутим коњанику ставили смо у дужност да свакодневно обилази и водове.

*

Често и нама су долазиле жалбе, нарочито странаца, на неправилности фијакериста варошких, а тако исто и молбе за умножавање станица, на којима се фијакери могу добити. Поред тога још и фијакеристе плаћајући општини по 4. дин. месечно таксе за место на коме стоје, неговдоваху што се на поједине и боље станице не распоређују наизменично, већ једни остају увек на лошијим а други на бољим местима. Све ово побудило нас је те смо варошкој управи адресовали молбу за умножење фијакерских станица, и за неизменично распоређивање фијакериста по станицама. Управи се испрва учинило непотребно да одступа од дотадање наредбе и предлог је одбила; али ускоро за тим изменила је наредбу и послала нама на мишљење. У истој је било предвиђено и оно што смо ми тражили, те смо се тако с наредбом сагласили и најпре је у општинским новинама а по том и у засебне књижице наштампали. Тако је данас такса фијакера врло умерено прописана и за обичну возњу и за све друге прилике а и иначе радња фијакерска — сведена у границе нужне правилности, боље но икада пре тога.

*

Седмично издржање до месеца августа издавало се на обични платни списак. Но, пошто сви они који примају од општине издржавање — махом стари људи — не морају бити писмени, вама се је чинило да би издржавање требало издавати на неки простији начин, како

би сваки онај ко не уме да чита увек знао да ли му се даје онолико колико му припада. За то смо увели да се издржање даје на књижице поред осталог и за то, да би се једном стало на пут оној дотле често исказиваној сумњи. Чим се ко од стране сталног пододбора за милостињу уврети у ред оних којима се даје издржање, добија он оверену књижицу, коју чува код себе и коју може да покаже свакоме ради уверења јели му уписато онолико колико му је издано. Сем тога овај начин издавања издржања, користан је што се увек може да контролише да ли издржање прима онај коме припада.

* 6

Према наређењу санитарске полиције, опанчари су се морали еа својим радионицама за штављење кожа изместити једном из вароши. Тражили су те смо им одредили два места: једно код општинске кланице, друго код вајфертове пиваре. Вашом одлуком земљиште им је уступљено за 10. година с тим да сваке године плаћају кирје по 300 динара.

Оградили смо се од одговорности, ако санитар. власт нареди да се радионице преместе на друга места, са поменутих, где их је еснаф подигао.

* 2

Полиција је наредила да се у интересу здравља и телалнице изместе ван вароши, све на једном крају. Ми смо управи предлагали два места, једно на Дунаву (код ботаничке баште), где има старих зграда за дућане и друго на селишту, иза Енглезовца где би се дућани морали градити. Управа није могла пристати на ова места а еснаф телалски донео је писмени пристанак управо молбу многих дорћолаца да се тамо изместе телалнице. Ви сте решили да узривије мишљење препоручимо санитар. власти ипак дорћолски крај али је она изабрала крај од епштејске улице тркалиште, продужив рок до 1. маја. Управа је препоручила општини да сама сагради телалима дућане, ако нађе начина и могућности. Према томе изнећу вам кроз који дан да решите шта да чинимо.

* 8

По издавна дизао се је и дже глас против кафанисања по тротоарима, и у место да је оно из године у годину опадало, ширило се све то већма на штету јавног саобраћаја и слободног кретања. И ако се некашним правдати, могло би се оно још и допустити по ширим улицама или испред кафана по пијацама па и то само ноћу; али у улицама гди намештени астали по тротоарима закрчују преко сваке мере пешачке пролазе, не би то требало допустити ни по коју меру. Руковођени овим гледиштем молили смо варошку полицију (на основу одлуке 25-ог априла:) да предузме строге кораке да се намештање астала испред гостионица и кафана ако не сама спречи и забрани оно бар да се допусти само на оним ширинама гди ни најмање не сметају пролазу и кретању. Мора бити да полиција то није могла учинити, кад се није одазвала нашој молби ни до данас.

(Наставиће се)

НЕСЛУЖБЕНИ ДЕО

ЈЕВРОПСКИ ПИЛАТИ

НАД

Србијом и њеним делима.

(A little reply to the big author of „The present position of European politics“ in the „Fortnightly Review“)

* * *

Према хронолошком развиту догађаја, на реду је сада да кажемо своју о постигнутоме „примирију“, или, боље рећи, о значају мисаје грофа Кевенхилера.

„Све то (можете рећи) може бити и лепо и красно, — признаћемо, ако хоћете, и да се српска војска храбро борила, и да Сливница није Садова — као што Пирот није Седан краљевине Србије — али, опет, да није било једног Кевенхилера да каже кнезу Александру „стој,“ Бугари би дошли у Ниш ако не и у Београд.... Дакле, баш и да Србија није била на Сливници и Пироту побеђена, то би ју снашло, да се није, туђом заслугом рат превинуо.“ Оно што јест — јест. И ми смо готови да признамо, да би свашта од нас било — да нас некако није било! па, логично, да би и Бугари могли од Србије учинити што би год хтели, да само те Србије за срећу њихову, како нема. Али, по што те Србије, има; по што је она остала здрава и читава и после Сливнице и после Пирота; по што је она и ошкрла 15-ог новембра у вече и осванула 16-ог новембра у јутру, то ћемо да проговоримо коју са г. Далком, пре него пустимо грофа Кевенхилера, да, на дипломатску му коњу прође кроз српске линије у бугарски логор.

Прво и прво молимо, нека се добро зна и памти, да ни са оном шаком српске војске, која је, одступив од Сливнице дала битку на Пироту, а, изгубив Пирот одступила Нишу, да ни са самом њом још нису Бугари све рачуне склопили. Дотле, они су њу само са свога земљишта потисли и на противно тек једном ногом стали; они нису ту војску (српску) ни сатри, ни заробили, ни разбили па чак ни растројили. После Пирота — из кога је она као и од Сливнице у таквом реду одступила да је рахат могла изнети осам топовских јој трофеја, а пред собом терати нека три или четири табора заробљених Бугара — од којих једна стотина и из саме пиротске битке — велимо — после Пирота тој је војсци имала да стигне и стизала већ поред резервне у земљи још наручена муниција на страни; и тек кад би и тих нових метака нестало а бајо-

нети и кундаца à la Piroт поломили, могли би Бугари тај фактор из свог рачуна избрисати. Овако, и он је био ту, и то тако био ту, да га никакав софизам на свету не би могао обићи, ни за живота му над главом „п бедно“ трње вршљати. Ну, аргумента ради, рећемо да је ова сливничка војска српска баш и била овеспољбена за даље ратовање — рећемо противно стварноме јој стању ондашњему — да, не само да не би могла одолевати него, ни упуштати се у даље борбе, она би тиме само предала своју улогу у руке резервне Србије! Понављамо, ма какве несреће да су (као што нису) снашле ту, војску српску ма какве успехе да је непријатељ над њоме постигао, народ Србије стајао је иза свега тога, а он се, као један човек, већ и дигао био да све сливничке погрешке на своја широка леђа понесе! — он је, — и не питајући, више ко је за Сливницу крив, — главом пошао, да врати Бугарину жао за срамоту. „Е али народ је народ, а за Бугаре је требала војска.“ Одговарамо: делите се, ако хоћете, ви, тамо у Инглеској, у лордове и фукару; у Србији: народ је војска и војска је народ — малим по срећи али велики у несрећи!* Са често стручне, строго вјичке, стране узев, тај „народ“ представљало би на бојном пољу, осим друге снаге, најмање сто хиљада ветерана, из првога и другог рата с Турцима — у похвалном смислу и за млађе буди речено — људи а не „деца“ — ма да су и та „деца“ чудеса чинила — јест — људи, борци који су и многим и силним кортисима Султановим спорили четири месеца једно село, један Алексинац, а отели му за четири недеље један град, један Ниш! Ваистину, ако је какву поразу Србија у овоме рату претрпела, она није војничка,** већ политичка; није сливничка већ — кевенхилерска!....

*) Молимо нека нико од српских читалаца, из овог констатовања праве силе и величине српског народа — силе и величине у несрећи — не изведе, да се у нашој војсци треба враћати старом систему народне милиције. На против, ми смо за трогодишњи, дакле дужи, рок службе и за бројно појачање сталног кадра до цифре, па ма колико она изнеза, која би сваког, и словом сваког, способног Србина кроз касарну провела. Сваку економију с војском у миру сматрали смо и сматрамо увек као најскупу спрему за рат. Нити се народу ваља бојати великог буџета војеног, ако се само тај кредит паметно утроши — као на примерако војска све своје потребе у земљи набавља и новац (осим за оно што се са стране апсолутно мора купити) у земљи оставља. Нас ни данашње финансије државне од овог пута скренуле не би, јер се оне дају боље уредити и регулисати, а после, баш и да се сав буџет под теретом страног дуга — опет га понети могу; јер цео дуг не износи ни половину овога што га Грчка има, а Грци ако и јесу бољи трговци нису бољи домаћини од нас. Дакле, далеко од тога да с буџетом очајавимо ми на против треба да се с војском појачавамо!

**) Није ни могла бити — кад главне снаге њене нису у боји ушле.

Не велимо (јер нећемо ни времена Аустрији неправични да будемо) да гроф Кевенхилер и његова Аустрија не би, да су хтели и искрени били, могли Србији у овој прилици од користи бити: Не велимо да нема привидне и тренутне сличности између бугарске војничке ситуације 7 ога новембра — када је оно, пре доласка румелијске војске, Батенберг изгубио присуство духа, у страху оставио војску и Сливницу и, по Цановски, пред султаном и страним консулима у Софији завапио: „у помоћ — ево Срба!“ и тренутног положаја сливничке војске српске пред Пиротом — ударамо гласом — *пред Пиротом* и пред мобилизацију другог позива. Али, пиротска битка и њен по Бугаре за мал' не *иллустри* руски исход изменила је и непосредно и посредно цело стање ствари: *непосредно*, показав Бугарима *по што* је продирање на српском земљишту и *после* Сливнице и *пре* добивених поткрепљења; *посредно*, давши драгоцену два или управо четири дана (јер у таквим приликама и ноћ треба у дан рачунати) Србији и њеним резервама да стигну на прво бојно поље за Пиротом. —

Дакле, хоћемо да кажемо, ако је Кевенхилерова Аустрија хтела Србији какву услугу да учини, она је то могла и требала пре губитка Пирота, пре него је Пирот самим својим јуначким падом дао времена *другом* позиву да (у лицу авангарде му свакако) стигне не само у Ниш већ и Ак-Паланку, а целој осталој Србији да скочи и под заставу се стави! На послетку, гроф Кевенхилер је могао требати Србији, или боље рећи *званичној* Србији, али и *њој омет* пре Пирота, то јест, онда и донде, док се ова могла бојати да српски народ* под болним успоменама грађанскога рата, а по злу примеру Француза 1871, не употреби једну спољну прилику, односно неприлику, државе му, на решавање *унутарних* питања. Али, кад се српски народ, на част му и славу буди речено, најсвесније позиву одавао, кад је пошао да најкрвавије освети погрешку, *чак и оне владе* против које је, две године раније, с оружјем у руци устајао, — кад су све па и оне у крви огрезале *странке*, пред светим олтаром отаџбине *један* фронт према Бугарину направиле — једном речју — кад су све главе Србије једно наумиле а срца једнако — закуцала — а све је то било и пре и после Пирота онда је гроф. Кевенхилер „спасавао“ некога који је већ сам спасен био ако се, у опште може рећи, да се у каквој опасности и налазио. Не знамо, да ли са пре-

думишљајем или не (ма да је од Аустрије, чији Кевенхилери у Београду једно говоре а у Софији њени Бигелебени са свим друго раде све могуће) велимо, да не знамо да ли је Аустрија баш хтела, али је свакако у једноме успела: да удари печат формалног пријатељства на један плод најстварнијег непријатељства!... „Е, али ако је та интервенција дошла по вашој жељи и захтеву“? — Одговарамо: ако гроф Кевенхилер или гроф Калвоки имају и црно на бело нека га покажу — већ већемо ништа да се крије, све ако ће окрилатит Швабе — али ми, овако незванични, и у дипломатске тајни непосвећени, са најчистијом савешћу тврдимо: да нисмо чули, и да не знамо да је ико чуо, из уста српских Цанова онај вапај који се беше разлегао по целој Јевропи из грла бугарских — и то ма да је мука њихова, после Сливнице а пре сјајна одзива другог позива морала бити, у најмању руку, онолика колика и Батенбергова пре доласка румелијске војске. Све што смо видели и видимо, то је: да се Аустрија, као овлашћеница тројецарскога савеза (јер је одласку Кевенхилера у Пирот претходило споразум посланика у Београду) са очевидним, по нашем мњењу веома погрешним, пристанком званичне Србије, ставила између ратујуће Србије и Бугарске.

Што се оне друге тврдње, или боље рећи хвале тиче, као да је гроф Кевенхилер, „претећи с аустријском војском задржао Бугаре на Пироту,“ о њој ћемо даље и потање говорити. На овом месту сматрамо за вредно само толико да кажемо: да је кавалерскоме грофу, у најмању руку, врло лако било задржати непријатеља, који је, као Бугари после пиротских им напора и губитака, већ сам стао био, а за даље наступање времена и нове снаге и свежине потребовао; док, што се саме жештине оне претње тиче, она је и сувишна била. Ревносни гроф је могао слободно оставити војску своје царевне за миру, по што је за успех дипломатске му мисије довољно било да пријатељски бигелебенски на пример увери „сливничког победиоца“ колико му војске у госте шаље сама резервна Србија, и то од оне војске која је исти Пирот од Турака, дакле мало бољих јунака, отела.

Ну, баш да опет аргумента ради, речемо што није. да, са гледишта Србије дамо најбољу могућу белешку мисију грофа Кевенхилера, опет ни таква оцена, не може накнадити штету коју је Аустрија, заклањајући се за стамболску конференцију, нанела Србији пре објаве рата, а у вези са уласком у

* Види дотични говор г. Гарашанина у скупштини.

рат. Позната је ствар, да је Србија, одмах по извршеном акту уједињења Бугарске са Румелијом, била у положају да онако исто брзо и јевтино створи свршен чин у Софији, као што га је Батенберг створио у Пловдину, да једним преким, можда и безкрвним, ударом паралише и Бугарску и Румелију, стекав залогу за балканску равнотежу. И Србија је хтела и пошла да то учини путем препада непријатељске престонице, брзим заузећем стратегијског кљавца Ихтимана на југу као и града Видина на северу — оба краја у правним границама етнографске Србије* — али је Аустрија, у лицу истог Кевенхилера, дошла и казала: „стој“ и са тиме „стој“ дала времена Бугарима да направе фронт према Србији и да ју, спремно и прибрани, дочекају у добрим и утврђеним положајима. Дакле, хоћемо да кажемо, ако у политици велики имају и дужности, а пне само рава. према малима, моћна Аустрија (задржав Србију да употреби тренутак који је њој био згодан да у Бугарску упадне и свој посао сврши) Аустрија је одговарајућу накнаду била дужна Србији. Другим, још речма, а на претпоставци да је у даноме часу сливничка војска српска и потребовала неку потпору пре добитка праве јој потпоре, пре свију српских резерва, Аустрија је била дужна Србији „примирје,“ али не примирје из кога ће изаћи мир, већ примирје из кога ће изаћи рат!

Овако, ствар је (са гледишта пријатељства свакоко) испала *наопако!* Бугарима је, задржавањем мобилисане Србије неких шест недеља на граници, дата прилика да спреме и Србима приреде Сливницу, а Србима — по што је за „примирјем“ силом натурен мир — није дата да ју оперу. Бугарима је, као навалице, као по плану, створена могућност да се бране и држе до доласка целокупне им снаге из Румелије; а кад је дошло време да и Србија уведе и огледа своје главне масе и силе резервне, онда јој се из Беча дало на знање: „ако мир не потишеш ни један фишек не пуштам“.*)

Оно, доиста, давно је речено, (што се у Аустрији најбоље зна и практикује) да у политици нема морала, као што н. ма братства и пријатељства; и да сваком ваља добро очи отворити ако није рад да буде жртва лукавства и бездушна рачуна; али, како ми не говоримо овде са г. Дилком као дипломати већ као патриоти који не крију, и не боје се да

признаду погрешке своје земље, као излагачи правога стања ствари историјскога тока догађаја, онда имамо и то највишег права имамо, да му на оно његово „conquered“ „побеђени“, одговоримо: *јест!* побеђени смо! али само од кога? од непријатеља пред собом или „пријатеља“ за собом? Да л' од Бугара који, и уједињени и одушевљени, и у огромним масама на Пироту концентрисани, не бише вадри да за два јуначка дана сврше са једном шаком сливничке, да пута десетковане, гладне и жедне, голе и босе војске српске? или она сила чије се „пријатељство“ у последњој анализи (у оно што Руси зову в' концъ концовъ) своди на „veto“, на забрану Србији да са целом јој снагом покуша и накнади оно што је једном погрешном оценом непријатеља изгубила, да новим и свежим напором постигне оно, што нико, на послетку нема права да тражи од једног и првог удара..

Нека мисли како ко хоће, нека пише г. Дилк како, добро или зло схваћени интереси његове Инглеске у Бугарској зактевају, ми смо са *правим* значајем овог рата на чисто, и — понављамо; да, ако је Србија какву поразу у њему претрпела, она није војничка већ политичка није сливничка већ — *кевенхилерска!*..

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

ПИСМА ИЗ РУСИЈЕ

(париском „Солеј“-у)

Петроград 15/27 маја 1887.

Доиста, ми висмо погрешили кад смо оно јавили да се нихилизам брзо шири у полу-азијским покрајинама Русије. Та страшна вера, која се први пут претвори у активну партију у Дагестану, на обалама Каспије, изгледа да се опет окреће својој постојбини. Азијска по духу — Азији се и враћа. Мрка и крвава, као оно негдашња секта „старогораца“ од којих дрхташе хришћански краљеви у време крстоносница; кадра да, по примеру ивђијских или сирских фанатика, зада страха и трепета својим ладним самопрегоревањем, ова легендарна шака смртносних нивелаша морала је једнога дана морално подејствовати на заносне народе Истока.

За дуго, „тежиште“ партије, као што се овде зове, било је у Москви, по том у Петрограду, заступљен у мрачноме фанатику Жељабову и ученоме и примамљивоме доктору Вајмару. Из овог инспираторског центра ширила се после на далеко, као у западним губернијама, сва револуционарна радња.

*) јер у видинској и софијској области живе Срби а не Бугари

†) Види за ове речи депешу г. Виндема својој влади у инглеским главним књигама од прошле године.

За ову невиђену крму били су у крзвима (као 1863) везани и „првењаца“ Варшаве и „белобојца“ Литваније. Данас, услед обрта коме су узроци још тамо завијени, главни напор нихилизма као да је управљен на Југ. Он је готово свемоћан у Харкову, раг excellence бунтовничку граду, и великом средшћу сваког омладинског врења и универзитетског кретање. Исто тако у Одеси, тој либералској вароши; где господари партија „аутономиста“, или ако смем рећи и *сепаратист*, и где је у моди гледати са презирачке висине на петроградску владу. Јест, нихилизам је жив и у Таганрогу, где су трговачке недаће за последњих година распалиле многи гњев, а ево га и на прибрежју Фаспије, на два корака од Азије, а у оном једва руском граду, у јерменско-персијско-татарском Астрахану.

Прошле године, генерал-мајор Ценмерн, губернатор Астрахана (балтички Немац, и према томе, веома мрзак старима Русима) пошао је био у банку да настоји при сагоревању старих банкнота. Но тек што се попео уз степенице, а из једне побочне собе истрча некакав *Гаврилов*, практикант из рачуноводног одељка, и овали на ђенерала гађајући га у главу. Погођен у врату, ђенерал се сурва низ степенице и сав у лицу осакати. На ломљаву његова пада дотрчи један послужитељ подигне га и вику нададе. Него на дивно чудо! ђенерал није могао да објасни себи свој пад, и тек кад се приметио да куља из потиљка крв, дошло се на мисао да је неко атентат морао извршити. Јест, али *ко* је убио човека? Венерал није знао, а нико виновника није видео. Да је хтео, убица је могао десет пута да утече. Али — овде нам се јавља нихилизам у правоме духу свом. Баш у часу кад се чиновница из банке гурашу до оне свешћена човека, и уврепашћено питаху „*ко* га уби“ Гаврилов се појави и грохотом им се насмеја: „*Та*, шта изадан тражите *ко* је? Ево *ја* сам га убио и *дичим* се *што* сам то учинио!“ а за доказ показа испалењени пиштољ!

Тај Гаврилов је млад човек од својих деветнаест година, и не давно пре тога ступио је за *врепашчику* у дотичну Банку. По фамилија је варшавинин, и нико на свету неби на њ посумњао. По спреми кажу да је учен, а по нарави скроман и пријатан. Кад га је, једном повраћени ђенерал, упитао: „*па* шта сам ти *ја* учинио? — кад те ни *ада* у животу видео нисам?“ „*Ништа* ми ниси учинио, и *ја* нисам пуцао на тебе већ на губернагора ове провинције. *Жао* ми је само што те нисам на месту убио“. Ово је, за цело, нихилизам, коме нетреба никаква коментара. За самог г. Ценмерна кажу, да је у опа-

сности, јер је куршум ушао дубоко у вратни потиљак и није се могао до сада извадити. Лекари се боје запалења мозга; а, што се Гаврилова тиче, он више неће ништа да прослови.

Можете мислити да овај случај, поред других појединости која би овде било и сувише дуго излагати, није могао остати без дејства на пут царев по јужним провинцијама. У ствари, путнички програм царски је и измењен, тако да цар неће сада ићи ни у Јалту ни у Севастопољ, ни у Одесу; него ће се по прокламовању младог царевића за *атамана* донских Козака вратити право у Петроград.

А шта ли треба да вам кажем о самом овом тријумфалном путу? о свечаностима, поздравима и усклицима народа и војске на целој прузи? Не заборавајте да су сви дочеци у Русији искрени, јер је маса руског народа дубоко и побољно одана своме цару. Нати ту има такве „*треће партије*“ као код нас на Западу. Кад Рус *е* је тешки завереник, он је верни поданик, готов у свако време да за цара погине. Тако исто у политици. Овде нема оних деликатних нијанса омиљених у парламентарним државама. Цео је свет *симплициста*; и колико сам пута сам чуо од Руса овако питање: „*ама* шта *ва* то у Француској зовете „*десни центар*“ и „*леви центар*“? Упињао сам се да им објасним, али, морам признати, без велика успеха. У француској политици Рус разуме само три система: мовархијски легитимитет, царску диктатуру и револуционарну комууну. Сваки други је облик за њега ребус и бесмислица.

Дакле, нећу се упуштати у опис свечана уласка царева у Новочеркасск где су Њ. В. дочекале депутације чиновника, ђенерала, Козака, ветерана, грађана и ђака; где се морало пролазити кроз небројене капије окић не заставама и испуњене натписима; „*боже* царја храни, на славу царства на страх врагам;“ или „*добро* нам дошо *царе*, *оче* наш;“ где се и народна химна, и свештеничка молитва, и дечији усклици и радосно јецање старих војника, који на колена падаху, губило у грмљави топова и општем урнебесу! — све док није реч добио архиепископ Кијевски митрополит Платон.... „*Козаци донски*! узвикнуо је овај црквени веледостојник — чујте ме! Ми имамо *сјећу* да у својој средини видимо *владаоца* који је, по сведоцима људи који га најбоље познају, срца као кристал чиста, пријатеља поштења а непријатеља сваког непоштења. За ово кратко време своје владавине, он је *део* доказа и чврстоће карактера, и *јаке* воље и свију оних врлина које доликују *првој* глави једног великог на-

рода. Више свега, он је добар хришћанин ватрени патријот, као што је божији миропомазаник!... Они који га не би слушали били би слуге нечастивог, оруђа сатане одметника од цара небеснога... Избегавајте, за то, о ви благочестиви Козаци Дона, избегавајте, ове непријатеље власти која од Бога долази“!!!!...

Па какви ли су збиља ти Козаци Дона које дадас слави цела Русија и којима Александар Ш-ћи поверава свој престо и свога сина? Име „Козак“ будиће у души француској два тужна спомена: *проааст* 1812 год. и *нашааст* 1814 год. На против, Рус оно подсећа на прошлост пуну славне борбе. Нека нам је дакле дозвољено да бацимо један кратак поглед на тај лист историје:

Порекло донских Козака (које не треба побркати са Козацима Дњепра или тако званом *Запо рошма*) доводи се из последњих година *петнајестог* века. У оно време на целом истоку било је много незадовољника и пустилова, побуњених робова, умалких мужика, побеглих војника, гусара и номада, хајдука и јунака. Све је то тражило уточишта око обала реке Дона, — које су онда биле још спорне границе између словенског света и земаља Ислама — и све је то примано под једним условом: да пригрли веру православну. Није прошло дуго, и двадесет разних народности ту нађе места, а из њих пониче безброј разноликих типова, јевропских и азијских имена, — у модерних Козака — страшна мешавина Калмука, Персијанаца, Букараца, Немаца, Грка и Турака, међу којима превлађује руски, или управо, малоруски живаљ.

У шеснајестом веку почиње велика војна противу агарјанина, Турчина и Татарина на Криму и Кавказу. Велики број *старовераца*, прогнан из Велике Русије верском нетолерантношћу цара Алексија Михајловића, дође да поткрепи козачки живаљ и загреје проселитску му ревност. Тако у 1637 год. град Азов би опет од Турака и проглашен за хришћанску варош, на велику радост цара Михајла Теодоровића који обасу поклонима дотичне главаре. Но, занети овим успехом, Козаци се дохватише лаким им лађа, и усудише пркосити бурама Црнога мора. Они запалише Синопе и Требизонт и обновише у седамнајестом веку баснословне подвиге старих норманских гусара. Најзад, Турци се реше да баце у Азов ове страшне непријатеље Ислама; али, по што у тромесечној борби (1641) изгубе неких 60.000 људи, успеју само толико! да Козаке нагнају на одступање из града који су од врха до дна разорили.

Међу тим исељавање Велико-Руса према Дону продужавало се тако да у 1672 год. већ је било неких 48 паланака козачких Петар Велики умете задобити за се ове ратничке чете, и посла их и на Турке, и на Пољаке и на Шведе и на Персијанце. Донски Козаци, нарочито, одушевљени православним фаватизмом показаше се као најоданији војници Шер метијева и Менчикова. Царица Јелисавета, кћи цара Петра, употребљавала их је противу Турске; а Павле I-ви поверио био Суварову у чувену му походу по Италији. То је оно време, када, изгубљени у глечарима Швајцарске, а гоњени дн и ноћ од победног Масене, они сагореваху своја копља да огреју свога старог ђенерала.

Улога Козака у великим наполеонским ратовима позната је свакоме. Они су били и на Аустерлицу и на Бородину; а при одступању велике армије из Русије, под предводништвом чувенога *Платова*, отели 15 застава и 364 топа, а заробили 40,000 непријатељске војске, у којој 10 ђенерала са хиљаду официра. Најзад, од пљачке коју добише у Француској 1814 год. они се побожно поревенише и подарише Казанској катедрали у Петрограду један стуб од масивна сребра; а, у спомен свију тих подвига, цар Никола уведе 1827 обичај: да се престолонаследник проглашује за *атамана* свију трупа козачких.

Таква је, у кратко, историја оних *донских* Козака који данас у Русији уживају праву популарност. Светковина у Новочеркаску била је, више свега, војничка. У повратку са исте, цар је обисао арсенал у Тули и све њене пушкарнице и тополивнице; а први акт по доласку му у Петроград био је нов дар војсци. Сви стари војници одликовани крстом свет. Ђорђа (као најуваженијим орденом у руској војсци) добили су радосну вест: да им цар пензију за четвртину повишава. У времену крајње ековомије у којој живимо, сматрам за вредно, да нарочито споменем ову праведну и похвалну издашност према заслужним борцима отаџбине.